

Razgledi

VLOGA SLOVENSKE GEOGRAFIJE V MEDNARODNI PREDSTAVITVI SLOVENIJE

Vladimir Klemenčič*

Izvleček

V prispevku je osvetljena bibliografija v tujini objavljenih geografskih prispevkov slovenskih geografov, ki kažejo na smeri razvoja slovenske geografije in primerljivost njenega razvoja z razvojem geografije po svetu. Poseben poudarek je na prispevkih, ki so namenjeni prikazu vloge slovenske geografije pri predstavitvi Slovenije v času njene osamosvajanja.

Ključne besede: predstavitev Slovenije z geografskimi prispevki v tujini po 2. svetovni vojni po letih in avtorjih.

THE ROLE OF SLOVENIAN GEOGRAPHY IN THE INTERNATIONAL PROMOTION OF SLOVENIA

Abstract

The article casts light on the bibliography of contributions written by Slovenian geographers, published abroad in foreign languages, which manifest the development trends of Slovenian geography and offer a comparison of its development with the worldwide development of geography. A special emphasis is laid on the contributions which expose the role of Slovenian geography in the promotion of Slovenia in the period of its struggle for independence.

Key words: Promoting Slovenia through geographical contributions abroad after WW II; review by years and authors.

Ob 75-letnici ljubljanske Univerze lahko slovenski geografi z zadovoljstvom ugotavljamo, da je bilo naše povezovanje in vključevanje v mednarodne tokove geografskega znanstvenega raziskovanja zelo intenzivno že od začetka šestdesetih let

* Dr., red. prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 2, Univerza v Ljubljani, 61 000 Ljubljana, Slovenija.

dalje. To mednarodno povezovanje, ki obenem pomeni tudi posebno obliko preverjanja kakovosti našega dela, se je odvijalo v zelo različnih oblikah, in kar je najpomembnejše, na najrazličnejših geografskih področjih. S tem povezovanjem si že od samega začetka tudi sistematično širimo krog tujih ustanov, s katerimi sodelujemo na najrazličnejših področjih našega dela. Skupaj s tujino nastopamo tako pri njihovih kakor tudi pri naših projektih, se udeležujemo medinstitutskih mednarodnih simpozijev in predavamo kot vabljeni predavatelji na tujih univerzah. Učinki našega mednarodnega sodelovanja pa je tudi objavljane tujih avtorjev v naših revijah in predavanja vse večjega števila ugledini tujih strokovnjakov na naših simpozijih, in to ne samo strokovnjakov iz Evrope, ampak tudi iz ZDA.

Zanimanje za Slovenijo in naše teoretične ter metodološke izsledke postaja iz leta v leto večje, kar se kaže v tem, da prihaja k nam na obisk vse več skupin in ekskurzij iz tujine, katere vodimo in jim predavamo slovenski geografi. Mednarodna primerljivost našega dela se kaže tudi v naših knjižnicah. Na podlagi mednarodnega sodelovanja jim je omogočen sproten dostop do najnovejše literature, katero dobivajo preko izmenjav med posameznimi raziskovalci in posameznimi univerzitetnimi učitelji. Na ta način lahko tudi sproti sledimo razvoju geografske znanosti v svetu.

To mednarodno sodelovanje pa smo slovenski geografi načrtno okrepili še zlasti v letih boja Slovenije za njeno demokratizacijo in osamosvojitve. V tem obdobju smo svoje mednarodno sodelovanje razširili iz Evrope tudi na ostale celine, kar nam je uspelo predvsem zaradi našega raznolikega dela in ker s svojimi geografskimi ustanovami (Oddelkom za geografijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, Inštitutom za geografijo Univerze v Ljubljani, Inštitutom za geografijo ZRC SAZU v Ljubljani; Oddelkom za geografijo Pedagoške fakultete v Mariboru) ter posamezniki, ki so zaposleni na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, Inštitutu za raziskavo krasa v Postojni ter na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije v Ljubljani, pokrivamo večino smeri, ki jim lahko sledimo v svetovni geografiji, in to tako na metodološkem kakor tudi na teoretičnem ter aplikativnem področju.

Že v letih priprav na prve demokratične ter večstrankarske volitve kakor tudi v letih boja za mednarodno priznanje in vključevanje Republike Slovenije v različna mednarodna združenja različnega značaja, nam pri mednarodni javnosti ni bilo težko vzbuditi pozornosti in zanimanja za geografsko podobo Slovenije ter posamezne pojavnosti oblike, s katerimi se ukvarjamo slovenski geografi, kot so na primer:

- problemi političnogeografske narave (geopolitični položaj, obmejnost, čezmejno povezovanje in evropska integracija, funkcija narodnih manjšin v čezmejnem povezovanju, prostorske funkcije manjšin na sploh ipd.),
- problemi krasa, turizma, prometa, podeželja, mest, varstva okolja, ekologije, naravnih nesreč, biogeografije, prebivalstva,
- problemi transformacije slovenskega prostora iz agrarnega v prostor urbane, poindustrijske družbe ter
- problemi regionalnega planiranja.

Intenzivna vključenost slovenske geografije v mednarodne tokove se najbolj nazorno kaže v številu objavljenih del v tujini. Tako smo slovenski geografi v povojnih letih objavili v tujem znanstvenem tisku kar 480 svojih del, od katerih je bila velika večina objavljena po letu 1962, kar 141 od teh pa smo objavili v dobi načrtnega predstavljanja Slovenije, to je v letih od 1989 do 1994.

Dela iz obdobja načrtnega predstavljanja Slovenije so bila objavljena v 44-tujih znanstvenih revijah, ki so izšle v 14-evropskih ter izvenevropskih državah; od tega so bili trije v tujini izdani zborniki v celoti posvečeni Sloveniji, prispevke zanje pa so poleg nas, slovenskih geografov, prispevali tudi tuji geografi.

Značilno za mednarodno vključevanje slovenskih geografov pa je, da pri tem sodelujejo vse generacije, od tiste, ki je šele dopolnila trideset let, pa vse do najstarejših geografov. Vse to pa samo potrjuje, da je bila skrb mentorjev za vključevanje mladih v mednarodno sodelovanje uveljavljena že zelo zgodaj. Ta pa se je še posebej stopnjevala v že omenjenem obdobju mednarodnega predstavljanja slovenske geografije v svetu.

Pri uveljavljanju v mednarodnih tokovih so bile, kot že rečeno, vključene bolj ali manj vse veje geografije, pri čemer izstopajo zlasti geografija krasa, ekologija, regionalno planiranje, v novejšem razdobju pa problemi političnogeografske narave. To je seveda razumljivo, saj je političnogeografska tematika tudi drugod po svetu v novejšem času močno v ospredju. Tudi v slovenski geografiji deluje na tem področju zaradi aktualnosti nastanka samostojne slovenske države razmeroma veliko sodelavcev, in to tako tistih iz starejše kakor tudi iz mlajše generacije.

Medtem ko lahko pri nekaterih geografih sledimo njihovi dejavnosti na mednarodnem področju že vseh zadnjih trideset let, pa pri nekaterih mlajših lahko sledimo intenzivnemu vključevanju v mednarodno sodelovanje šele v zadnjih petih letih. Tako sta najstarejša še dejavna geografa, Ivan Gams in Vladimir Klemenčič, objavila v najrazličnejših evropskih pa tudi neevropskih državah več kot 50 razprav, več kot 20 razprav pa so v tujini objavili še Igor Vrišer, Borut Belec, Mirko Pak ter Matjaž Jeršič in Anton Gosar. Vsi ti so objavljali večinoma dela s področja socialne in politične geografije, le Ivan Gams in Andrej Kranjc s področja geografije krasa ter tudi nekaterih drugih področij. Več kot 10 razprav so v tujini objavili Peter Habič, Franc Habe (oba kras) ter Špes Metka (okolje), več kot 5 pa Jurij Kunaver, Andrej Mihevc, Rado Genorio, Milan Orožen-Adamič, Štrajn Pavel ter Milan Bufon.

Značilno za sodelovanje ter povezovanje s tujino pa ni samo rast števila objav slovenskih geografov v tujem tisku, temveč tudi njihova razprostranjenost po posameznih državah. Dolgotrajno in intenzivno sodelovanje se kaže zlasti z Nemčijo, kjer so slovenski geografi objavili kar 86 prispevkov. Več kot 40 prispevkov slovenskih geografov je bilo objavljenih v Franciji, Avstriji ter Italiji, več kot 20 pa na Češkem, Madžarskem, Nizozemski, Poljskem in v ZDA.

Iz podrobnega pregleda objavljenih del se kažejo tudi področja povezanosti, kot na primer s Poljsko agrarna geografija ter Kitajsko in Francijo na področju krasa, povezovanje z ostalimi državami pa je potekalo na zelo različnih področjih. Vse-

kakor pa lahko ugotavljamo, da se je v novejšem času močno povečal delež prispevkov v Veliki Britaniji in ZDA in da so raziskave slovenskih geografov objavljene v vseh pomembnih svetovnih jezikih (angleškem, nemškem, francoskem) in jezikih sedanjih držav.

Na ta način se je v vsem razdobju po drugi svetovni vojni vključilo v mednarodne tokove 58 slovenskih geografov, kar 29 od teh v letih 1989 do 1994, to je v že omenjeni dobi predstavitve slovenske geografije v svetu. Tako so nekateri med njimi samo v tem obdobju objavili v tujini 5, pa tudi več svojih del — na primer: Belec (8), Bufon (6), A. Gosar (19), V. Klemenčič (16) in A. Kranjc (13). Ob tem je pomembno poudariti, da prispevki iz tega obdobja obravnavajo vsa geografska področja, tako da so mednarodni javnosti dosegljive celovite informacije o podobi nove države Slovenije.

Kakšna je perspektiva nadaljnjega sodelovanja v naslednjem razdobju?

Mednarodno sodelovanje, zlasti sodelovanje z referati ali predavanji v tujini in njihova priprava za objavo ter organizacija mednarodnih simpozijev v Sloveniji, pomenijo slovenskim geografom razmeroma veliko obremenitev, saj za takšno organizacijo ni dovolj le strokovno znanje, temveč tudi obvladovanje tujih jezikov in organizacijska sposobnost. Slovenski geografi smo se v zadnjem desetletju kot dejavni člani vključili tudi v različna mednarodna telesa Mednarodne geografske unije in drugih mednarodnih organizacij ter v uredniške odbore mednarodnih publikacij. Tudi to udeleževanje terja določene napore, ki smo jih slovenski geografi čutili zlasti v zadnjih petih letih. V kolikor ne bomo imeli večjega razumevanja v širši družbi, najbrž nadaljnjih novih obremenitev ne bomo mogli več vzdržati.

Ob tem je treba poudariti, da objavljanje v tujini ne pomeni le časti ter pridobivanja referenc, ampak terja dodatne napore, saj se je v tujini s svojimi besedili mnogo težje prebiti skozi "sita" strogih uredništev. Medtem ko je objavljanje v domačem jeziku preprostejše in včasih povezano tudi s honorarji, pa tega ni mogoče pričakovati v tujini, čeprav so napor pri objavljanju v tujini tudi nekajkrat večji kakor pri objavljanju pri nas doma. Ko govorimo o družbenem pomenu objavljanja v tujini, lahko rečemo, da smo geografi v mnogočem prispevali, da se v publikacijah, atlasih ter v ostalem tisku v tujini ime Slovenija ne zamenjuje s Slovaško ali s Slavonijo in da se je ne "meče v isti koš" z Jugovzhodno Evropo ali Jugoslavijo.

Če pregledujemo literaturo, ki je v tujini namenjena učiteljem in predavateljem, lahko tudi ugotovimo, da se kot posledica našega dela pojavlja v literaturi vse več člankov o Sloveniji, katere sicer napišejo tuji avtorji, vendar pa so namenjeni vzgoji in izobraževanju. Učinek naših naporov v zadnjih petih letih, ko smo zavestno predstavljali Slovenijo, se kaže tudi v vse večjem številu študijskih ekskurzij, ki obiskujejo Slovenijo kot zgled dežele, ki hitreje premaguje prehod gospodarstva, ki je temeljilo na družbeni lastnini, v tržno gospodarstvo. Ker smo zlasti ob slovensko-italijanski meji veliko pozornost namenjali problemom odprte meje, obmejnih območij in funkciji čezmejnega povezovanja manjšin, pomeni danes ta meja številnim posameznikom ter ekskurzijam iz tujine laboratorij za proučevanje problemov ob-

mejnih narodnostno mešanih regij in procesov evropizacije na eni ter problemov hitre transformacije iz območja z značilnimi potezami periferne regije v tip območja s potezami urbaniziranega, centralnega območja na drugi strani. Tudi ta oblika stikov, ki terja od nas pomoč tujim strokovnjakom (posameznikom ter skupinam), zahteva poseben napor, ki temelji na prostovoljnem delu z izgubo veliko prostega časa. V nekaterih primerih terja ta oblika mednarodnih stikov tudi financiranje iz lastnega žepa.

Kot smo že zgoraj omenili, pa nam mednarodno sodelovanje zagotavlja sproten dotok literature in s tem tudi vzdrževanje mednarodnih stikov na ustrezni strokovni višini. Če bi izračunali vrednost literature, ki jo s svojim delom prispevajo posamezniki in skupine slovenskih geografov, bi lahko ugotovili, da po tej plati ustvarjamo naši družbi razmeroma velik dohodek, ki pa ni nikjer obračunan. Raziskovalci ter univerzitetni učitelji, ki so intenzivno povezani in vključeni v mednarodne tokove, imajo tudi bogate lastne knjižnice, ki jih najpogosteje financirajo sami in ki koristijo tudi raziskovalnim skupinam ter študentom v njihovem pedagoškem procesu.

Prav gotovo smo geografi z vključevanjem v mednarodne tokove dosegli lepe rezultate, ki se kažejo v:

- v sprotnem pomlajevanju kadrov,
- napredku na področju teorije in metodologije in
- aplikativosti ter uporabnosti znanja za družbene potrebe,

saj so geografi kot eksperti vključeni v različna delovna telesa po raznih ministrstvih. Slovenska geografija se s svojim dolgoletnim intenzivnim vključevanjem v mednarodne tokove uvršča med tiste stroke, pri katerih izpolnjuje pogoj za nosilca projekta najmanj 10 raziskovalcev ter univerzitetnih učiteljev, in to ne na enem, temveč na različnih področjih, kot so: problemi politične geografije, problemi urbane geografije, geografije krasa, turizma, prometa, naravnih nesreč, ekologije, varstva okolja ipd. Ni odveč poudariti, da je bila Zveza geografskih društev Slovenije med prvimi geografskimi društvi novonastalih držav, ki je bila sprejeta v Mednarodno geografsko unijo.

Summary

Geographical science as such bears the characteristics of an international discipline, therefore in the sixties Slovenian geography also began to join the international geographical trends. It meant, on the one hand, the participation of Slovenian geographers at international symposia, as well as delivering invited lectures at foreign universities, and on the other hand, the publishing of Slovenian geographers' achievements in foreign scientific publications.

This international participation was purposely intensified by Slovenian geographers during the years of Slovenia's struggle for democracy and independence. In this period, they extended their international participation from Europe to other

continents as well. They were successful in this, above all, due to the diversified character of their work, and because geographical institutions (Department of Geography at the Faculty of Arts in Ljubljana, Institute of Geography at the University of Ljubljana, Geographical Institute at the Scientific-Research Center — the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Department of Geography at the Faculty of Pedagogy in Maribor) and individuals employed at the Faculty of Pedagogy in Ljubljana, the Institute of Karst Research in Postojna, and the Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia cover the majority of trends in world geography, which Slovenian geography is thus able to follow, so in the field of methodology, as in the fields of theory and application.

Already during the years when the first democratic, multi-party elections were being prepared, and also in the years of the struggle for international recognition and inclusion of Slovenia into various international associations, it was not difficult to call international attention to, and arouse interest in the geographical image of Slovenia and its individual, specific forms which Slovenian geographers are dealing with, such as:

- problems of politico-geographical character (geopolitical position, areas along the border, transborder connecting and European integration, the function of national minorities in transborder connecting, spatial functions of minorities, and alike;
- problems of the karst, tourism, rural areas, environmental protection, ecology, natural disasters, the population;
- problems of Slovenian spatial transformation, from agrarian to urban space, of the post-industrial society; and — problems of regional planning.

The intense presence of Slovenian geography in international trends is most clearly manifested by the number of works published abroad. Thus, 480 contributions by Slovenian geographers have been published since the War in different foreign scientific publications, the majority of them after 1962, of which 141 between 1989 and 1994, i.e. in the period of systematic promotion of Slovenia.

Slovenian geographical papers of this latter period were published in 44 foreign scientific publications in 14 European and non-European countries; three of such foreign publications were dedicated entirely to Slovenia, and the papers were contributed to them not only by Slovenian geographers but also by some foreign ones.

Altogether, 58 Slovenian geographers were thus included into international geographical trends in the entire post-War period, 29 of them between 1989 and 1994, i.e. in the already mentioned period of promoting Slovenian geography in the world. Thus, among the latter, the following authors published abroad 5 or even more papers each: Belec (8), Bufon (6), A. Gosar (19), V. Klemenčič (16), and A. Kranjc (13). It is of particular importance that the papers of this period discuss all geographical fields, so that complex information about the new state of Slovenia is accessible worldwide.